

ΜΗΠΩΣ ΚΑΙ ΟΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ ΔΕ ΧΡΕΙΑΖΟΝΤΑΙ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ;

Γιώργος Κριμπάς

Ευχαριστώ κι εγώ για την τιμητική πρόσκληση. Άκουσα ένα μικρό δυστυχώς κομμάτι από τη συζήτηση του προηγούμενου κύκλου και ομολογώ με έπιασε, συγχωρέστε μου τον όρο, ψυχοπλάκωμα. Όχι διότι διαφωνώ, αλλά γιατί δυστυχώς συμφωνώ κι εγώ. Για να μην υπάρχει υπερβολική επικάλυψη, κάποια βέβαια είναι αναπόφευκτη, θα αποφύγω περίπου τα 2/3 από αυτά που είχα κατά νου να πω, γιατί τα θεωρώ ήδη λεχθέντα και είναι περιττό να επαναλαμβάνονται με όχι σημαντικά διαφορετικό τρόπο. Λόγω του συναισθήματος αυτού που σας είπα, "το ψυχοπλάκωμα", ερχόμενος είχα ένα δίλημμα, αν θα σας έλεγα, αυτό που τελικά αποφάσισα να σας πω. Και τούτο είναι :

Μήπως και μιλάμε για κάτι που δεν υπάρχει; Αναφέρεται ένα συμβολικό συμβάν σε μια απόκρυφη ιστορία το 18ο αιώνα. Ήταν τότε η μόδα για τους λιμοκοντόρους της εποχής, να τελειώνουν το στάδιο της παιδείουσής τους κάνοντας ένα ταξίδι ανά τας Ευρώπας. Και εκεί συναντώντο οι Ιταλοί με τους Γάλλους, οι Αγγλοι με τους Γερμανούς και ούτω καθεξής, μέχρι να πάνε να γίνουν αυτό που η άρχουσα τάξη ήταν τότε, να διοικήσουν τα κτήματα τους ή τη Βουλή τους, και ούτω καθεξής.

Έτσι συναντήθηκαν εις Παρισίους δύο, ένας Ιρλανδικής προελεύσεως με ένα Γερμανικής προελεύσεως και κάποτε η κουβέντα στέρεψε και αποφάσισαν να βρουν ένα θέμα. Είπαν, μιλάμε για τον ελέφαντα; Απαντάει ο άλλος, μα δεν ξέρουμε τίποτα γι'αυτόν! Και λέει ο πρώτος: Τι λές; Τι σημασία έχει αυτό, αφού μπορούμε να θέσουμε ένα σωρό ερωτήματα; Εάν είναι ζώο μεγάλο ή μικρό, εάν εκκολάπτει τα αυγά του ή όχι, εάν πετάει ή κολυμπάει; Και πέρασαν ένα ευχάριστο βράδυ συζητώντας για κάτι που είχαν προσυμφωνήσει ότι δεν υπήρχε, δεν ήξεραν τίποτε γι'αυτό.

Πριν έξι χρόνια στη Θεσσαλονίκη, μερικοί από τους παρόντες στο τραπέζι αυτό ήσαν εκεί, είχαμε κάνει μία συνάντηση και μου είχε ζητηθεί να εισηγηθώ για τις Κοινωνικές Επιστήμες. Διάλεξα πιο πολύ τη δική μου, την πολιτική οικονομία, γιατί νομίζω ότι είναι αρχετυπική σε ορισμένα πράγματα. Φοβάμαι ότι αν είχα σήμερα να μιλήσω με τέτοιο μοτίβο δε θα είχα να προσθέσω πολλά. Γιατί; Διότι δεν έχει γίνει τίποτα καινούργιο στο μεταξύ. Είναι τα ίδια και τα ίδια. Θάθελα έτσι να ξεφυγώ κάπως από το θέμα αυτό και να πω μερικά πράγματα, όπως μου ζήτησε ο Πρόεδρος, για τον εκσυγχρονισμό, όπως τα βλέπω, πολύ σχηματικά, θα καταλάβετε γιατί, και μετά να προσθέσω κάποιες παρατηρήσεις που νομίζω αναφέρονται στο αντικείμενο, ποιός είναι ο αντίπαλος του εκσυγχρονισμού σήμερα στην παιδεία.

Όσον αφορά τον εκσυγχρονισμό, το προέχον πρόβλημα θα ήταν το εξής: Ο νόμος είναι πάρα πολύ ανοικτός ως προς τις εξουσιοδοτήσεις και έντονα παρεμβατικός από δυνάμεις μέσα από το πανεπιστήμιο. Οι παρεμβάσεις, όμως,

έχουν χάσει τη συνισταμένη τους. Η ωστική δύναμη, που δημιούργησε το νόμο και που του έδωσε την πνοή του στα πρώτα χρόνια, έχει τελειώς εξανεμισθεί. Και πρέπει κανείς να δει τα υποκατάστατα αυτών των πραγμάτων. Πού είναι το πρόβλημα;

Το πρώτο θα το βάλω ως εξής: Θα υπήρχε θέμα συζήτησης εκσυγχρονισμού, εάν: α) Τα τρία αρχαία ιδρύματα ήταν σοβαρά; Αθήνα, Θεσσαλονίκη και Πολυτεχνείο; β) Η πρώτη βαθμίδα ήταν σοβαρή; γ) Το Υπουργείο Παιδείας ήταν σοβαρό; Εάν αυτά τα τρία πράγματα ήταν, όπως στοιχειωδώς θα περίμενε κανείς να είναι, μετά από 153 χρόνια που έχει το Πανεπιστήμιο Αθηνών, 152 το Πολυτεχνείο, 27 η Θεσσαλονίκη, αν θυμάμαι καλά, είναι αρκετός ο καιρός, για να υπάρξουν τρία ώριμα μητρικά ιδρύματα, από τα οποία θα μπορούσαν να βγούν άλλα.

Επίσης, έχει υπάρξει ο καιρός για να έχει συμβεί μία ανανέωση του διδακτικού προσωπικού ύστερα από την ασυνέχεια, από το '38-39-40 ως το '74. Έχει υπάρξει ο καιρός να γίνει ουσιαστική ανανέωση, όμως δεν έχει καλυφθεί μια σοβαρή πρώτη βαθμίδα, δε μπορούμε να πούμε ότι την έχουμε. Σήμερα, για μένα, το χειρότερο κομμάτι στο όλο θέμα πανεπιστήμιο, είναι η πρώτη βαθμίδα. Ο πιο ασθενής κρίκος από όλους.

Και βέβαια το Υπουργείο Παιδείας, το οποίο είναι μεταξύ αθλιότητας και απάτης. Είναι αδιανόητο εάν δεν το πάρει κανείς ως δεδομένο: Το Υπουργείο της Δημόσιας Παιδείας να είναι ο κυριότερος αντίπαλος της δημόσιας παιδείας, να την υποσκάπτει με κάθε του πράξη εμφανέστατα και με προπαγανδισμό και ένα σωρό άλλες λιγότερο φανερές παρεμβάσεις.

Υπάρχει όμως ατυχώς και τέταρτος κρίκος, που είναι μέσα στις δυνατότητες που μας δίνει ο νόμος: η αδυναμία μας στη διοίκηση. Η αδυναμία μας να ενεργοποιούμε συλλογικές δράσεις και να τις ενεργοποιούμε και ως προς την αποδοτικότητα, αλλά και ως προς την εμπέδωση στα ίδια μας τα ήθη, τη νομιμοποίηση τους. Πράξεις συγκλήτου να είναι ουσιαστικές πράξεις και να έχουν λειτουργικά αποτελέσματα. Εκεί είναι η αυτοκριτική μας, την οποία πρέπει να κάνουμε αργά ή γρήγορα.

Λοιπόν, με αυτό το πλαίσιο, ο εκσυγχρονισμός τί θα μπορούσε να περιλαμβάνει ως ατζέντα; Πρώτο, κατά τη γνώμη μου, να σκεφτούμε ξανά εάν τα 16 Ιδρύματα που έχουμε τώρα, είναι πράγματι 16 και όχι ένα σύστημα. Τα 16 Ιδρύματα, οι 16 Πρυτάνεις, ο καθένας ή και δύο-τρεις μαζί διαδρομίζονται στον 7ο ή τον 8ο όροφο του Υπουργείου Παιδείας για να πάρουν κάτι για τα Ιδρύματά τους και βεβαίως η αποάρθρωση από και για πέρα των τμημάτων. Τα τμήματα εξάλλου κάνουν το καθένα ό,τι θέλει.

Εάν δούμε το πρόβλημα της Ανώτατης Παιδείας ως πρόβλημα συστήματος, θα σήμαινε ότι είναι ανάγκη να υπάρξει ένα συλλογικό όργανο στην κορυφή για να εκφράζει τα ιδρύματα πράγμα που εάν ζούσαμε σε άλλη χώρα βέβαια, δε θα το έλεγα καν αφού θα προϋπήρχε, εκ κατασκευής. Αλλά επειδή ζούμε σ' αυτή τη χώρα θα πρέπει να συμμετέχουν και εκπρόσωποι των πολιτικών κομμάτων. Ξέρετε ότι υπάρχει το Συμβούλιο Ανώτατης Παιδείας (Σ.Α.Π.), στο οποίο μετέχουν τα Ιδρύματα με τους Πρυτάνεις τους, δε μετέχουν οι φοιτητές τους, μετέχει η ΕΦΕΕ που δεν είναι το ίδιο πράγμα. Είναι όργανο συλλογικό, εθνικό. Μετέχουν και μύριοι άλλοι ως εκπρόσωποι του βιομηχανικού, επαγγελματικού και παραγωγικού και μη κόσμου και

μετέχουν και τα κόμματα.

Είναι ενδιαφέρον να σημειωθεί, όχι ευχάριστο, αλλά βέβαιο, ότι τα κόμματα όλα είχαν τις σοβαρότερες παρεμβάσεις και προτάσεις. Μονίμως τα Πανεπιστήμια λειτουργούσαν συντεχνιακά. Ο καθένας το δικούλι του. Οι εκπρόσωποι των άλλων, από τη ΓΣΕΕ μέχρι το Τεχνικό Επιμελητήριο, μόνον για συντεχνιακά θέματα εμφανίζοντο, ενώ τα κόμματα είχαν συνολική πρόταση, απείρως πιο συνολική εν πάση περιπτώσει από τους άλλους.

Λοιπόν θα εβλεπα ένα σύστημα Παιδείας, την Ανώτατη Παιδεία, ως ενιαία τριτοβάθμια εκπαίδευση. Νομίζω ότι αυτή η ιστορία με τα ΤΕΙ πρέπει να τελειώνει. Ενιαία τριτοβάθμια εκπαίδευση, ένα όργανο διοίκησης, το οποίο θα είναι αναδεδειγμένο από τα κάτω, από τα Ιδρύματα. Θα μετέχουν τα πολιτικά κόμματα και βεβαίως θα εκπροσωπείται και η Πολιτεία με το νόμιμο εκπρόσωπό της. Αυτό θα ήταν το όργανο, το οποίο θα έκανε τί; Κατά κύριο λόγο θα διένειμε την Πανεπιστημιακή χορηγία. Ειπώθηκε στην προηγούμενη ενότητα, ότι εκεί που τα χέρια μας είναι δεμένα, είναι στους εισακτέους. Δεν είναι μόνο στους εισακτέους. Τρία πράγματα δένουν τα χέρια μας. Οι προϋπολογισμοί δημοσίων επενδύσεων, οι προϋπολογισμοί θέσεων προσωπικού και οι εισακτέοι. Αυτά τα τρία πράγματα τώρα λύνονται με παζάρι, μεμονωμένα. Και μπορεί ένας Υπουργός τάδε να φτιάξει ένα τμήμα για τους φίλους του. Πρόσφατα ήταν, έχει κλείσει χρόνος, που ένας Υπουργός ίδρυσε νομίζω 16 νέα τμήματα. Ετσι αμέσως μπήκαν στη μηχανογραφική κατάσταση οι εισακτέοι και έψαχναν να νοικιάσουν κανένα γραφείο, οι όποιοι τυχόν ειδικοί επιστήμονες. Το δικό μας είναι ένα τμήμα, το οποίο εκ των ενόντων, συνάδελφοι εδώ το γνωρίζουν, βρήκε κάποιους να διδάξουν κάτι. Κάτι την πρώτη χρονιά που θα έρθουν τα παιδιά. Λοιπόν αυτός ο κοτετσιακός τρόπος παραγωγής τμημάτων προφανώς δεν έχει πολλά υπέρ αυτού, πέραν του ρουσφετιού. Μια συστημική αντίληψη μας χρειάζεται, όπου τα Πανεπιστήμια, ως σύνολο, είναι μια κοινωνική δύναμη, διαπραγματεύονται με το κράτος εφ'όλης της ύλης, όπως θέσεις προσωπικού, προϋπολογισμό δημοσίων επενδύσεων, εισακτέους. Ενα αυτό.

Το δεύτερο για την έρευνα και τις μεταπτυχιακές σπουδές. Ακουσα, όχι βέβαια όλο, το σκεπτικό που αναπτύχθηκε νωρίτερα, αλλά νομίζω ότι έχουμε κάνει κάποιο λάθος και μία σημαντική παράλειψη. Παρόλο που πολλοί από μας έχουν εργασθεί χρόνια στο εξωτερικό, η έρευνα στην Ελλάδα είναι ίσως μοναδικά απομονωμένη από την Ανώτατη Εκπαίδευση. Μοναδικά, δηλαδή κάτι το απίθανο. Πιο συνδεδεμένο είναι το Πανεπιστήμιο Αθηνών με τον Οργανισμό Ελέγχου Φαρμάκων π.χ. παρά με τη Γενική Γραμματεία Έρευνας και Τεχνολογίας. Φρόντισαν ένα τμήμα, π.χ. το φαρμακευτικό, να έχει εκπροσώπηση στα επιστημονικά θέματα.

Ίσως αντειπωθεί ότι δεν πρέπει, και δε γίνεται και δεν πρέπει, να γίνεται όλη η έρευνα στα Πανεπιστήμια. Αλλά ποιός είπε να γίνεται όλη; Από πού και ως πού σε μια χώρα, που αν μη τι άλλο βιομηχανία δε διαθέτει, σε ένα ανύπαρκτο Υπουργείο Βιομηχανίας, (Υπουργείο Ενέργειας είναι στην ουσία, δεν κάνει τίποτα άλλο παρά να δίνει άδειες), να είναι εντεταγμένος ο επιτελικός φορέας κατανομής των πόρων, που πάνε τελικά στα ερευνητικά κέντρα του κράτους. Δηλαδή σε κείνα τα κομμάτια της ανώτατης εκπαίδευσης που δεν έχουν φοιτητές. Που είναι λεπτομέρεια, στο

κάτω κάτω της γραφής, ότι δεν έχουν φοιτητές. Θα μπορούσαν εξάλλου να έχουν μεταπτυχιακούς φοιτητές, αλλά από πού κι ως πού διαχωρίζονται με ένα διοικητικό μέτρο και τίποτα άλλο: Οτι η έρευνα γίνεται εκεί. Τώρα θα πεις πώς ξεκίνησε κι αυτό το ιδιόμορφο; Όλα έχουν την ιστορία τους, όλα έχουν την ιστορική τους εξήγηση. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι κάποια στιγμή κάποια κυβέρνηση είπε γεννηθήτω ο Δημόκριτος, κάποια άλλη κυβέρνηση είπε γεννηθήτω το Ερευνητικό Κέντρο Κρήτης, αλλά το ό γέγονε, δεν έχει τόσο ενδιαφέρον καθεαυτό. Περνάει ο καιρός.

Η ακραία αντίθετη περίπτωση που ξέρω, και διορθώστε με αν κάνω λάθος, μπορεί να υπάρχουν και καλύτερες, βρίσκεται δίπλα μας. Η Ιταλική κυβέρνηση προ ενός περίπου έτους, ολοκλήρωσε αφενός το πρόγραμμα μεταπτυχιακών σπουδών σε εθνικό επίπεδο, εθνικό ντοκτορά. Αφετέρου ένωσε δύο Υπουργεία. Εγεννήθη καινούργιο Υπουργείο Ανώτατης Παιδείας και Έρευνας. Δηλαδή πήραν την έρευνα ολότελα από όπου ήταν, γιατί και αυτοί τα δικά μας έχουν, για ποικίλους λόγους αντίστοιχους και έφτιαξαν Υπουργείο Ανώτατης Παιδείας και Έρευνας. Δε σημαίνει φυσικά ότι επειδή τούτο έκαναν οι Ιταλοί, να το κάνουμε κι εμείς, ούτε είναι αυτό το ενδιαφέρον. Όμως δε γνωρίζω καμιά Ευρωπαϊκή χώρα, όπου η χρηματοδότηση και ο προγραμματισμός ή αντίστροφα, ο προγραμματισμός και η χρηματοδότηση της έρευνας, να είναι ξεκομμένη από την Ανώτατη Παιδεία. Τώρα, οι Γερμανοί το κάνουν αλλιώς, οι Γάλλοι το κάνουν αλλιώς, οι Γάλλοι έχουν αυτό το ωραίο παράλληλο σύστημα με το CNRS. Υπάρχει δυνατότητα να φεύγεις για λίγο καιρό από το ένα σύστημα στο άλλο. Η κάθε χώρα έχει βρει κάτι, εμείς δεν έχουμε βρει τίποτα.

Λοιπόν, τίθεται στην ατζέντα η ενσωμάτωση της έρευνας στην Πανεπιστημιακή διαδικασία και τότε μόνον έχει νόημα να μιλάμε για μεταπτυχιακά, αν δε θέλουμε τα μεταπτυχιακά να είναι άλλο ένα πτυχίο. Τα μεταπτυχιακά βέβαια, είναι άλλο θέμα. Στις περισσότερες χώρες της Ευρώπης είναι πρόσφατο δημιούργημα. Στα φοιτητικά μου χρόνια στην Αγγλία δεν υπήρχαν. Υπήρχε η δυνατότητα, η πόνηση της διδακτορικής διατριβής με κάποιες παραλλαγές. Μπορούσε να είναι DPhil, MPhil, σε επίπεδο Master λίγο κατώτερο κ.ο.κ. Είναι εξαμερικανισμός της Ευρώπης τα μεταπτυχιακά, τα οποία ξεκίνησαν για ποικίλους λόγους στη Γερμανία, τα δέχτηκαν στις ΗΠΑ και επανήλθαν στην Ευρώπη. Δεν είναι αυτό και μόνο λόγος να κάνεις το ίδιο. Δεν έχει νόημα να μπούμε σε μεταπτυχιακές σπουδές αν δε τις συνδέσουμε με την ενσωμάτωση της έρευνας μέσα στα Πανεπιστήμια. Δηλαδή το ένα να είναι συνάρτηση του άλλου. Από κει και πέρα βεβαίως η ευελιξία των μεταπτυχιακών προγραμμάτων μπορεί να είναι άπειρη.

Μια ομάδα από μας, ο κ. Ψυχοπαίδης ο κ. Πετραλιάς, και κάποιοι άλλοι, φτιάξαμε ένα τέτοιο σχήμα, ώστε να μην πάμε από το ένα άκρο στο άλλο. Ποιό είναι το επικίνδυνο άκρο; Το κάθε τμήμα να κάνει μεταπτυχιακό. Θα είναι συμφορά. Διότι βέβαια το κίνητρο θα υπάρχει. Θα ζητούμε τις πιστώσεις για διδακτικό προσωπικό, για γραφεία, κ.λ.π. Και αυτή η πληθώρα αιτημάτων δε συνδέεται με καμιά μορφή αξιολόγησης ή επιφανείας. Στο πλαίσιο αυτού του συστήματος που έλεγα πριν, κάλλιστα μπορούμε να σκεφτούμε ότι έχουμε μια *minimum* ενότητα γνωστικών αντικειμένων που λέγονται σχολές, η πιο χαλαρή ενότητα. Πόσες είναι; Είναι

5 τώρα; Να τις κάνουμε 6, να βάλουμε και τις επιστήμες αγωγής, λίγες πάλι είναι. Όσες είναι συνιστούν, σε εθνικό επίπεδο, ενότητες συμβουλίων αξιολόγησης και έγκρισης νέων προγραμμάτων. Θα μπορούσε να είναι οι κοσμητόρες των σχολών αυτών, θα μπορούσε να είναι εκπρόσωποι, θα μπορούσε κάθε τρία χρόνια να ροτάρει, θα μπορούσαν να έχουν πλήρους απασχολήσεως επαγγελματική ένταξη ακαδημαϊκή για τρία χρόνια γι' αυτή τη δουλειά. Μεγάλα ονόματα της επιστήμης θυσίασαν μια περίοδο της ζωής τους για να είναι οι κριτές σε μια τέτοια επιτροπή μεταπτυχιακών σπουδών και έρευνας στο χώρο τους στις επιστήμες υγείας, της φιλοσοφίας, οποιδήποτε είναι αυτό. Τότε τι γίνεται; Ένα πρόγραμμα που υποβάλλεται από όποιον το ξεκινήσει, ιδέες γεννιούνται παντού, περνάει μια minimum αξιολόγηση και υπάρχει η εγγύηση ότι με την αξιολόγηση πάει και η χρηματοδότηση μαζί. Οπότε αμέσως δεν ξεκινάς από το μηδέν. Και βέβαια επανέρχεσαι, το επανακρίνεις και ούτω καθεξής.

Νομίζω την ιδέα της αυτοδιοίκησης των Πανεπιστημίων, πρέπει να τη δούμε μέσα από ευρύτερους όρους από αυτούς που σήμερα έχουμε συνηθίσει. Η γενική συνέλευση του τμήματος, ο τομέας, άντε το πολύ-πολύ η σύγκλητος, η οποία είναι και λίγο εκτός πραγματικότητας, δεν κρίνουν καθηγητές. Τι κάνει η σύγκλητος; Απονέμει διπλώματα. Είναι εν πολλοίς τελετουργικό εργαλείο. Την κατανομή των χώρων δε την κάνει η σύγκλητος, την κατανομή των πόρων δε την κάνει η σύγκλητος, την κατανομή των πιστώσεων για θέσεις διδακτικού προσωπικού δε την κάνει η σύγκλητος. Πού γίνονται όλα αυτά; Στους διαδρόμους. Επομένως η ενότητα "αυτοδιοίκηση" πρέπει να έχει το ευρύτερο δυνατό πλαίσιο για να μπορέσει να παρέμβει κανείς πιο χαμηλά.

Άλλο ένα σημείο θα μπορούσα να θίξω στο πλαίσιο του εκσυγχρονισμού - αφήνω την ευρωπαϊκή διάσταση, είναι αυτονόητο για όλους μας ότι αν δε δέσουμε με κείνο το πράγμα προφανώς ξεμένουμε, αλλά αυτό είναι πολύ ευρύτερο και έχει πάρα πολλές διαστάσεις. Το αφήνω λοιπόν και περιορίζομαι στο θέμα των εκλογών. Των εκλογών που ήταν ένα ξεκίνημα με το νόμο - πλαίσιο, αλλά βέβαια, εμπειριέχε από την αρχή ένα παίγνιο το οποίο λίγοι από μας το αντιληφθήκαμε τότε. Τώρα όμως το έχουμε ζήσει.

Κάθε νέα εκλογή αλλάζει το εκλεκτορικό σώμα. Κάθε νέα εκλογή, σε βαθμίδα, αλλάζει το εκλεκτορικό σώμα. Από κει και κάτω, οποιαδήποτε είναι ένα παίγνιο, φοβερά επικίνδυνο διότι οδηγεί αναπόφευκτα σε συμμαχίες. Είναι αδύνατο να λειτουργήσει χωρίς συμμαχίες και βέβαια, είναι συμμαχίες χωρίς ειρμό. Χωρίς λόγο, χωρίς ήθος. Δεν είναι μόνιμες συμμαχίες. Είναι συγκυριακές συμμαχίες. Αυτή η απορρόφηση ενέργειας μέσα στον κλειστό χώρο του τμήματος με τί δικαιολογήθηκε; Παλαιότερα, από πολύ παλιά, οι "ειδικοί" να ψηφίζουν τους "ειδικούς". Όμως όσο μικραίνει ο κοινωνικός χώρος, όσο θεσμοθετείται αυτό το σκάκι της εναλλαγής θέσεων, τόσο οι "ειδικοί" πλέον λένε ψέματα. Διότι δε μπορούν να ψηφίζουν τον καλύτερο. Ψηφίζουν το νέο εκλέκτορα που θα βελτιώσει υπέρ αυτών τους συσχετισμούς. Και αυτό έχει ενσωματωθεί στο τρέχον παιχνίδι.

Ανοίγω θέμα δύσκολο. Δεχόμαστε τα εκλεκτορικά σώματα να είναι πιο αδρανή από την εκλογική διαδικασία; Δηλαδή ένα εκλεκτορικό σώμα, ως είναι με τη συγκεκριμένη δομή που έχει σήμερα, θα πρέπει να είναι το ίδιο για πέντε χρόνια ή μήπως οι κίνδυνοι θα είναι μεγαλύτεροι από

αλλού; Πολλά υπέρ και πολλά κατά μπορούν να ειπωθούν. Εκείνο που μπορεί να σημειώσει κανείς είναι ότι είμαστε μοναδικοί. Το ακραίο παράδειγμα που θα έφερνα του αντιθέτου, είναι το ένα και μοναδικό εκλεκτορικό σώμα στο αρχαιότερο κολλέγιο του Πανεπιστημίου του Λονδίνου, στο University College, το οποίο είναι λίγο παλιότερο από το δικό μας, 1828, λαϊκό Πανεπιστήμιο έναντι άλλων θρησκευτικών, όπου υπάρχει ένα και μοναδικό σώμα για εξελίξεις προσωπικού και εκλογές νέων ΔΕΠ ("promotions and appointments committee"). Είναι πλήρες Πανεπιστήμιο. Το UCL, δεν είναι κολλέγιο με την έννοια South Eastern, ας πούμε. Έχει Ιατρική Σχολή, έχει Σχολή Καλών Τεχνών, έχει Αρχιτεκτονική Σχολή, έχει Φιλοσοφική, τα έχει όλα. Και όμως έχει ένα εκλεκτορικό σώμα και μόνον, όπου μπαίνουν οι ειδικοί ως εισηγητές. Επομένως κρίνει ένα σώμα ομοίων και εταιρών, το οποίο αποδέχεται τη διαβάθμιση ενός ανθρώπου, έχοντας ήδη τη βεβαιότητα ότι είναι και σχετικός. Ακραία περίπτωση για μας. Αλλά η δική μας από τη μικρή της ακρότητα οδηγεί σε αυτά που ειπώθηκαν λίγο πριν.

Πώς να μην παρέμβει ένα Υπουργείο Παιδείας άμα δεν έχεις τους έντεκα να φτιάξεις εκλεκτορικό σώμα; Ποιός θα τους βάλει; Θα τους βάλει ο σύμβουλος του Υπουργείου Παιδείας προφανώς. Αλλά δε μπορεί να τα έχεις όλα δικά σου. Εάν θέλεις να συρρικνώσεις τα σώματα πρέπει να φέρεις ομοίους για να μην έχεις παρέμβαση του απέξω. Και θα μπορούσαν να είναι άνθρωποι θεσμικά προσδιορισμένοι. Εγώ θα έβλεπα ρόλους συγκλήτου και κοσμητείας. Αυτά τα συλλογικά όργανα βγαίνουν από δημοκρατική διαδικασία και εναλλάσσονται, δε θα είναι πάντα οι ίδιοι, τους αλλάζεις άμα δε σου αρέσουν αυτοί, κάθε τόσο θα μπορούσαν κατά ένα μέρος να συμπεριλαμβάνονται σε εκλεκτορικά σώματα.

Επιτρέψτε μου τώρα, έχοντας απλώς καταγράψει μιαν αντζέντα, να τα αφήσω όλα αυτά και να πω δύο λέξεις περί αυτού που με πονούσε και νωρίτερα και με πονάει και τώρα. Ποιό είναι το πραγματικό θέμα μας;

Κοινωνικές επιστήμες στα Πανεπιστήμια. Η κοινωνική ενσωμάτωση των κοινωνικών επιστημών στον τόπο μας είναι πάρα πολύ μικρή. Αφάνταστα μικρή. Υπάρχει μεγάλη απόσταση μεταξύ της επιστήμης και του επαγγέλματος. Δεν ήταν πάντα έτσι. Όταν και οι δάσκαλοι ήταν αλλιώτικοι και το κοινωνικό τους ακροατήριο ήταν αλλιώτικο. Οχι απλά το ακροατήριό τους μέσα στο μάθημα, αλλά και ο κοινωνικός τους περίγυρος. Έχω την εντύπωση, τουλάχιστον στο δικό μου χώρο, ίσως να διαφέρει λίγο πολύ αλλού, ότι ο Σούτσος, ο Ανδρεάδης και ο Βαρβαρέσος μιλούσαν στον Ελληνικό λαό. Η διδασκαλία τους δεν απευθυνόταν μόνο στην αίθουσα του μαθήματος. Είχαν "ακτινοβολία", είχαν επομένως ακροατήριο - χωρίς το ακροατήριο πώς θα την έχεις την ακτινοβολία; Δε γίνεται μονομερώς. Αυτό το πράγμα χάθηκε. Σε όλες τις κοινωνικές επιστήμες σήμερα, τη μόνη νέα φύτρα που έχω δει είναι οι ιστορικοί μας. Αυτή η νέα γενιά των ιστορικών, μετά τη δικτατορία που κυρίως εμφανίστηκαν, είναι μια καινούργια φωνή. Όλες οι άλλες έχασαν το ακροατήριό τους.

Δε συμπεριλαμβάνω προφανώς τη Νομική. Γιατί η Νομική είναι πρώτα επάγγελμα και ύστερα επιστήμη. Αυτή είναι ενσωματωμένη μέχρι τα μούνια και η έρευνα των νομικών τί είναι; Η δικανική πρακτική. Δεν είναι έτσι Κύριε Πρόεδρε; Τα δικαστήρια για τους νομικούς είναι ό,τι τα εργαστήρια

για τους φυσικούς. Επομένως είναι Ελληνική και αυτόνομη και ηγεμονική ενίοτε. Και το επίπεδο μπορεί να είναι ισάξιο με οποιoδήποτε άλλο μέρος του κόσμου. Είναι ζωντανή.

Όμως, όλες οι άλλες κοινωνικές επιστήμες είναι μετέωρες. Πώς να μην προέρχονται οι δάσκαλοί τους εκ της διασποράς; Αυτή η μακρά συνέχεια από τη δικτατορία του Μεταξά μέχρι και τη συντακτική πράξη του καλοκαιριού του '74, την τρίτη μετά τη δικτατορία το '74, τους "μισούς" επιστήμονες - εντός εισαγωγικών το μισό, γιατί ήταν το μεγάλο μισό, τους κράτησε απέξω. Με τέτοια μακρά συνέχεια μονομερούς κεκτημένου η αναπαραγωγή του είδους από το '74 πέρασε από τα ίδια που ήταν πριν.

Οι εκλέκτορες που σήμερα εκλέγουν είναι οι ίδιοι που εξελέγησαν και εξέλεξαν επί δικτατορίας και πριν από αυτήν, αρκετοί από αυτούς. Δεν έχει επέλθει η τομή και ούτε θα μπορούσε ίσως να επέλθει. Επομένως εκ της διασποράς προέρχονται οι νεότεροι. Είναι άσχετοι με την κοινωνικο-επαγγελματική πραγματικότητα στον τόπο μας. Τι μήνυμα θέλετε να δώσουν και ποιός να το λάβει; Μετέωροι. Αυτό είναι για μένα το χειρότερο και έπεται το δεύτερο. Οτι οι ίδιοι δεν έχουν αυτογνωσία. Δεν έχουν αποκτήσει ούτε την κρίσιμη μάζα θεσμικά όσοι είναι τώρα κοινωνικοί επιστήμονες. Στην Κρήτη π.χ. είναι πολύ λίγοι, στην Αθήνα χάνονται, δεν είναι πουθενά αρκετοί για να "δέσουν" και είναι σκόρπιοι παντού, εδώ κι εκεί. Επομένως, πώς να αποκτήσουν αυτογνωσία; Δείγμα της ανομίας τους: Παλαιότερα, πριν τη δικτατορία, ήταν ο όμιλος Αλέξανδρος Παπαναστασίου, που είχαμε από το '63. Δηλαδή κάθε γενιά και φουρνιά από τη διασπορά έφτιαχνε και τον όμιλό της. Ως τί; Ως χλωμό υποκατάστατο των ανύπαρκτων πανεπιστημίων. Ήταν μια ιδιωτική πρωτοβουλία για να υποκαταστήσει κάτι, γιατί αλλιώς δεν υπήρχε η ίδια καθόλου. Η αυτογνωσία μας από τί θα έπρεπε να περάσει; Θα τελειώσω μ'αυτό.

Λείπει το παράδειγμα με την έννοια του ευρύτερου πλαισίου ένταξής σου και ορισμού του επιστημονικού σου λόγου. Νομίζω ότι δεν έχουμε αποδεχθεί και δεν έχουμε εξηγήσει επαρκώς την Ελληνική κοινωνία σε μια συγκεκριμένη διάστασή της. Το θρίαμβο της μικρο-ιδιοκτησίας. Τον πολιτικο-οικονομικό και ιδεολογικό θρίαμβο εκείνου που δε μπορεί να αναπαραχθεί. Δεν είναι βιώσιμο σύστημα, όπως αποδεικνύει το ισοζύγιο πληρωμών, ο πληθωρισμός, η ανεργία και ούτω καθεξής. Αλλά είναι φοβερά ανθεκτικό σύστημα. Είναι το σύστημα που, όπως ο φελλός, όλο τον κτυπάς και όλο σου βγαίνει στην επιφάνεια. Και είναι το σύστημα το πλέον διάτρητο. Δέχεται να του πεϊς το ο,τιδήποτε, το πλέον σοβαροφανές και το πλέον σκληρό και σου χαμογελάει. Είναι ο πραγματικός αντίπαλος μέσα στα πανεπιστήμια, γιατί τα Πανεπιστήμια μας βέβαια είναι ένα τόσο ανοικτό και ευάλωτο σύστημα, ο όγκος τους και μόνον θα τα έκανε ανοικτό σύστημα, η μικρο-ιδιοκτησία και όλα τα εξ αυτής μικρά μπήκαν μέσα, είναι ο μόνιμος αντίπαλος εντός των τειχών. Και η απάντηση, βέβαια, θα ήταν να δοθεί η προσοχή σε ό,τι μηχανισμούς αυτοπροστασίας έχει το άτομο ή ό,τι άλλο συλλογικότερο και πλησιέστερο στο σύνολο, για να συγκροτήσει συμμαχίες άλλου χαρακτήρα, συμμαχίες σχετικής αυτογνωσίας και αυτονομίας. Αλλά γι αυτά ελπίζω να μάθω, γιατί νομίζω το μήνυμά μου τόσο ήταν. Σας ευχαριστώ.